

Europsko obrazovanje između nacionalnih okvira i multikulturalnih perspektiva

Nedovoljno razvijena europska dimenzija u obrazovanju učitelja i nastavnika europski je problem. Iako je cilj Bolonjskog procesa bio jačanje europske dimenzije u visokom obrazovanju, ta dimenzija u obrazovanju učitelja i nastavnika velikim je dijelom izostala. Stoga se europeizacija učiteljskih i nastavničkih studija čini neizostavnom ukoliko se želi nastaviti s europskim integracijskim procesima

Priradio Ivan Rodić

Kao što smo izvijestili u prošlom broju *Školskih novina* na Učiteljskome fakultetu u Zagrebu u petak, 8. ožujka, održan je Međunarodni znanstveni simpozij o temi *Transnacionalna suradnja i modernizacija obrazovanja učitelja i nastavnika u europskoj perspektivi*, što ga je organizirao Centar za europsko obrazovanje Sveučilišta u Zagrebu, a u čijemu su radu uz predstavnike domaćina sudjelovali i ugledni gosti iz inozemstva i zemalja regije, među kojima su bili i Doris Pač, predsjednica Odbora za kulturu i obrazovanje Europskog parlamenta, Aleksa Bjeliš, rektor Sveučilišta u Zagrebu, Marianne Ravenstein, prorektorica za nastavu i studente Sveučilišta u Münsteru, Ružica Beljo Lučić, pomoćnica ministra znanosti obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Žarko Obradović, ministar prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, Zlatko Hadžiomerović, ministar prosvjete, znanosti, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanske Županije, BiH i drugi stručnjaci.

U Centru za europsko obrazovanje, zajedničkoj instituciji Sveučilišta u Münsteru i Sveučilišta u Zagrebu, znanstvenici su se u okviru četvrte faze programa TEMPUS tri godine bavili pitanjem kako se europski obrazovni sadržaji mogu uvesti u obrazovanje učitelja i nastavnika te na koji se način može povećati

mobilitet studenata učiteljskih i nastavničkih studija u Europi. Rezultat toga istraživanja jest projekt MOTED (*Modernising Teacher Education in a European Perspective*) u kojemu je sudjelovalo 11 sveučilišta iz sedam europskih zemalja, Njemačke, Austrije, Nizozemske, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i

Srbije, a simpozij u Zagrebu bio je istodobno i završni događaj toga projekta.

Obrazovanje učitelja i nastavnika u Europi i dalje je naime usmjereno gotovo isključivo na nacionalne potrebe pojedinih zemalja. Iako je cilj *Bolonjskog procesa* bio jačanje europske dimenzije u visokom obrazovanju, ta dimenzija u obrazovanju učitelja i nastavnika velikim dijelom je izostala. Stoga se 14 godina nakon potpisivanja Bolonjske deklaracije europeizacija učiteljskih i nastavničkih studija čini neizostavnom, ukoliko se, rečeno je, želi ići u korak s globalizacijom i internacionalizacijom.

Nedovoljno razvijena europska dimenzija u obrazovanju učitelja i nastavnika europski je problem. Na to upućuju dokumentirana iskustva znanstvenika iz Njemačke, Austrije, Nizozemske, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Njihova izvješća pokazuju koliko je u svim europskim zemljama nužno prilagoditi obrazovanje učitelja i nastavnika europskim standardima ukoliko se želi ostvariti uspjeh bolonjskih ciljeva.

Program TEMPUS

TEMPUS (*Trans - European Mobility Scheme for University Studies*) program je namijenjen međusveučilišnoj suradnji zemalja Europske Unije sa zemljama partnerima iz regija Zapadnog Balkana, istočne Europe, srednje Azije, sjeverne Afrike i Bliskog istoka. Program TEMPUS utemeljen je 1990. godine i financiran je u okviru programa PHARE. Program je prošao kroz različite promjene kao TEMPUS II, TEMPUS IIbis i TEMPUS III (2000. – 2006.). U trećoj fazi programa TEMPUS uključila se i Republika Hrvatska 2000. godine. U tom razdoblju odobreno je niz projekata koji su pridonijeli reformi visokog obrazovanja na sveučilištima u Republici Hrvatskoj. U tijeku je četvrta faza programa TEMPUS u sklopu koje je proveden projekt MOTED (*Modernising Teacher Education in a European Perspective – Modernizacija obrazovanja učitelja i nastavnika u europskoj perspektivi*).

Program TEMPUS jedinstven je po tome što modernizaciji visokog školstva pristupa cjelovito. TEMPUS obuhvaća sve aspekte reforme visokog obrazovanja: od razvoja nastavnih programa, preko usavršavanja nastavnika do internacionalizacije sveučilišta kroz mobilnost i dugoročnu suradnju s partnerima na projektu.

Prvi dio simpozija bio je usmjeren na obrazovnu politiku te su mjerodavni predstavnici sveučilišta i ministarstava obrazovanja iz Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine iznijeli stajališta o strategijama modernizacije obrazovanja učitelja i nastavnika u smjeru naglašenije europeizacije obrazovnih sadržaja i struktura.

U pozdravnoj riječi na otvaranju simpozija **prof. dr. sc. Siegfried Gehrmann**, iz Centra za europsko obrazovanje osvrnuo se na transnacionalnu suradnju u samome Centru za europsko obrazovanje, iznijevši bilancu dosadašnjega rada na spomenutom projektu *Modernizacija obrazovanja učitelja i nastavnika u europskoj perspektivi*.

Težnja prema drugačijem pristupu

– Proučavajući sve ono što smo radili u tih desetak godina, dolazim do zaključka da smo stalno težili drugačijem pristupu. Nije nam toliko bila važna međunarodna suradnja koliko nastojanje da upoznamo način kako druge zemlje rješavaju svoje probleme. Za takvu suradnju bilo smo zapravo motivirani proširenjem EU, često i zatečeni promjenama koje su u tijeku, znatijeljni što možemo dobiti od novih perspektiva razmišljanja. Bilo nam je jasno da proširenjem EU zapravo nastaje nova Europa. Stoga nam se kao temeljna zadaća nameće proučavanje promjena u europskim obrazovnim sustavima i istraživanje o tome koje posljedice te promjene izazivaju – istaknuo je Gehrmann. – Postavlja se pitanje zašto je u obrazovanju tako slabo razvijena mobilnost i ima li obrazovanje učitelja u našim zemljama uopće neku europsku dimenziju i ako ju ima u čemu je ta dimenzija i gdje se ona nalazi – nastavio je Gehrmann, zapitavši se je li moguće institucionalizirati takvo obrazovanje učitelja u europskoj perspektivi ili je obrazovanje učitelja još uvijek primarno vezano uz nacionalne interese svake pojedine države. Budući da je istraživanje pokazalo kako u obrazovanju učitelja ipak prevladava nacionalni kriterij i da europske dimenzije u tom obrazovanju praktično nema, osim u zametcima u obrazovanju nastavnika za strane jezike, Gehrmann je naglasio kako je nužno reformirati najprije kurikulu i u nacionalno obrazovanje uključiti i transnacionalnu dimenziju, za koju mnogi tvrde da ona već postoji, no ako netko može navesti ime nekog grčkog filozofa, to još ne znači da ta osoba može kvalitetno razmišljati o problemima obrazovanja kroz europsku perspektivu – zaključio je Gehrmann.

Govoreći o važnosti obrazovanja za europski integracijski proces i pozdravljajući nastojanja i spremnost ljudi u ovdašnjoj regiji da i nakon raspada Jugoslavije pokušaju ostvariti suradnju u područjima od zajedničkoga interesa,

među kojima je svakako i obrazovanje, **Doris Pack**, predsjednica Odbora za kulturu i obrazovanje Europskog parlamenta, podsjetila je da je nacionalno obrazovanje u nadležnosti svake zemlje pojedinačno i da njezin Odbor ne kroji obrazovne kurikule pojedinim zemljama, ali preko vijeća ministara EU i drugih tijela daje poticaje za razvoj obrazovanja u Europi, među ostalim i za mobilnost studenata i nastavnika, jer – kako je rekla – „moramo biti spremni učiti jedni od drugih, za što je Europa idealan prostor”, te je posebice upozorila na važnost strukovnog obrazovanja, pogotovo u svjetlu činjenice da je u nekim zemljama južne i jugoistočne Europe nezaposlenost među mladima dosegla strašne razmjere – negdje i do 50 posto, što se ne će poboljšati povećanjem broja diplomiranih studenata visokih škola, nego se treba više usredotočiti na strukovno obrazovanje, kao put do lakšega zaposlenja.

„Europski mozaik kultura”

Na tu činjenicu, da se naime povećanjem broja upisa na visoka učilišta pokušava doskočiti visokoj stopi nezaposlenosti, upozorio je i **prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš**, rektor Sveučilišta u Zagrebu, koji smatra da je upis na fakultet samo odgađanje nezaposlenosti za neka druga vremena, ali da se time problem ne rješava.

Aleksa Bjeliš

Nadovezujući se na raspravu o temi transnacionalne suradnje i modernizacije obrazovanja učitelja u europskoj perspektivi, Bjeliš se posebno osvrnuo na, kako ga je nazvao, „europski mozaik kultura” u kojemu živimo, „mozaik nacionalnih tradicija i difuzija međusobnih utjecaja koji su sve jači i jači”, naglasivši kako se ne smije dopustiti da se europski prostor

uniformira, nego da treba nastojati da taj prostor i dalje ostane mozaičan, raznovrstan i da nudi svim svojim žiteljima bogatstvo različitosti. – To je veliki izazov, to je mnogo teže ostvariti nego *melting point* (talište), odnosno *melting pot* (lonac u kojem se tope i miješaju različiti ljudi, običaji, kulture, rase...), i to je najveći izazov pred kojim Europa stoji – smatra Bjeliš, koji, s druge strane, u globalizaciji ne vidi samo negativne aspekte, nego u njoj pronalazi otvorenost za druge i za suradnju s drugima. Između te dvije točke, veli Bjeliš, treba pronaći uravnoteženost pristupa, kako bi se iskoristile dobre strane i jednoga i drugoga pristupa.

Tko poučava, a tko se bavi politikom

Osvrnuvši se pak na stanje na Sveučilištu u Zagrebu, rektor Bjeliš posebno je upozorio na rascjepkanost fakulteta i odsjeka, pri čem svaki fakultet i praktično svaki odsjek na pojedinim fakultetima razvija svoje koncepte i svoje sadržaje, pri čem se javljaju i određeni konflikti, posebice kad je riječ o tome što je važnije – sadržaji obrazovanja ili metode poučavanja. Ti konflikti, napominje Bjeliš, uvijek ožive kada se povede rasprava o reformama sveučilišta, u sklopu kojih se govori i o integracijskim procesima na sveučilištu, a po njegovu mišljenju prvi važniji integracijski proces dogodio kada su učiteljski studiji integri-

DORIS PACK PREDsjednica ODBORA ZA KULTURU I OBRAZOVANJE EUROPSKOGA PARLAMENTA

Obrazovanje je osnova svega

Sva obrazovna područja mogu biti svim građanima Europe odskočna daska za snalaženje na tržištu rada. Uloga tržišta rada jako je važna i tko odvaja tržište rada od sveučilišta taj je lud. To ne znači da će velike tvrtke, poput Mercedesa ili BMW-a, krojiti obrazovnu politiku, obrazovne planove i programe i vladati sveučilištima, ali mogu biti snažan poticaj da se obrazovanje okrene onim načinima koji će biti plodonosni.

Potrebni su nam dobro obrazovani ljudi, kreativni ljudi, ne moraju oni svi biti inženjeri ili profesori matematike, oni su upotrebljivi i traženi stručnjaci i u drugim područjima. Tko je dobro obrazovan u jednome području vrlo dobro će se snaći i u drugim područjima. Sutrašnjim izazovima možemo odgovoriti samo s ljudima i radnom snagom koja je kreativna

i dobro obrazovana, koja razmišlja inovativno. Mi u Europi imamo samo jedan potencijal, a to je znanje, drugih resursa nemamo, imamo samo svoju pamet, svoje glave i njih treba obrazovati. Za to su pak potrebni modernizirani obrazovni sustavi i posebice moderno obrazovani nastavnici i učitelji, od predškolskog odgoja i obrazovanja do visokoškolske razine. Potreban nam je integriran pristup. Obrazovanje, bez obzira o kojoj je razini riječ, osnova je svega. Potrebni su novi instrumenti na europskoj razini koji će sa dokazanim postupcima zaista dati nove rezultate. Poticanje mobilnosti vrlo je važna priča. Tko nikada nije kročio i bio i radio na drugom jezičnom području, teško će razumjeti globalizaciju i teško će mu biti snaći se u svijetu rada koji je sve više određen onim stranima, nepoznatim.

Zato je potrebno trajno usavršavati učitelje i nastavnike i dakako studente.

Ako zemlje u regiji činjenicu da se Hrvatska prima u EU usred krize ne shvate kao pozitivan signal, da je naime moguće uspjeti ako se trudite, tada mogu sa sigurnošću reći da doista više ne razumijem svijet. Dakle Hrvatska je primjer, ali upozorenje: političari, ne zaboravite kada jednom pristupite Europskoj Uniji stvari ne prestaju, treba nastaviti, niste vi najbolji od svih najboljih kao što ni Nijemci nisu najbolji među najboljima. Moramo se stalno razvijati i ne smijemo misliti da smo došli do stupnja na kojemu više ne treba misliti. Dakle i nakon pristupanja Hrvatske EU političari moraju i dalje nastaviti voditi jednaku skrb o daljnjemu razvoju društva u svim njegovim segmentima.

Ružica Beljo Lučić

Žarko Obradović

Lamija Husić i Zlatko Hadžiomerović

rani u sveučilišni studij. Pozitivni rezultati te integracije, kaže, već su sada vidljivi, a u budućnosti bit će ih još više.

– Mi smo svjesni da se hrvatski edukacijski sustav mora mijenjati, on je zastario, on je zanemaren i mislim da se ne može mijenjati parcijalno usputnim voluntarističkim odlukama koje se odnose najčešće na sporadične stvari. Nama je potrebna simbioza profesionalnih projekata i programa i javnih debata, koje su nam do sada nedostajale. Društvo se u tom smislu raslojava, socijalna kohezija puca po svim šavovima. Potreban je dijalog na svim razinama – naglasio je Bjeliš, citirajući na kraju svoga izlaganja jednu staru francusku poslovicu, s kojom se on, kako je napomenuo, nikako ne slaže, ali bi dobro odgovarala trenutnom stanju u Hrvatskoj.

Poslovice glasi: „Tko zna raditi radi, tko ne zna raditi poučava druge, tko ne zna poučavati poučava poučavatelje, tj. učitelje, a tko ne zna poučavati učitelje bavi se politikom!”

Sapientni sat!

Prof. dr. sc. Ružica Beljo Lučić, pomoćnica Ministra znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, obratila se sudionicima skupa uz napomenu kako od svih sudionika skupa vjerojatno „najmanje zna o ovoj temi“ (sic!), dodajući kako je ipak na temelju prikupljenih informacija meritorno mogla zaključiti da je projekt TEMPUS, unutar kojega se provodilo istraživanje Centra za europsko obrazovanje, polučio sve svoje ciljeve.

– Ulaskom u Europsku Uniju prihvaćamo i sve one strateške ciljeve koje je

zacrtała Europska Unija, jer to odsada postaju i naši strateški ciljevi, među kojima je kao jedan od najvažnijih ciljeva i podizanje kvalitete obrazovanja i dostupnost obrazovanja istaknula je Beljo Lučić, koja smatra da kvalitetno obrazovanje ovisi prije svega o kvaliteti poučavanja na svim razinama, od predškolskog odgoja i obrazovanja do visokoškolskog obrazovanja. Kako međutim privući u većem broju mlade u nastavničku profesiju? Da bi se to postiglo, naglašava Beljo Lučić, najvažnije je uspostaviti učinkovite mehanizme za privlačenje mladih na učiteljske studije, te njihovo zadržavanje u profesiji i pružanje kontinuirane podrške nastavniciama tijekom cijeloga njihova profesionalnoga razvoja.

Samo je motiviran nastavnik dobar nastavnik

„Obrazovanje je najjače oružje koje može promijeniti svijet” – citirao je srbijanski ministar prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja **prof. dr. sc. Žarko Obradović** glasovitog južnoafričkog političara Nelsona Mendelu, čije je spomenuta izreka svojedobno poslužila i kao moto jednog UNESCO-ovog konferenciji o obrazovanju. – U tom sustavu obrazovanja vrlo je važna karika upravo obrazovanje nastavnika. Suvremeni razvoj društva koji obilježava znanstveno-tehnološka i informacijska ekspanzija postavlja i školu pred nove izazove. Samim time zahtjevi koji se postavljaju pred nastavnike postaju sve složeniji. Europska komisija za obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika definirala je 2005. godine prijedlog zajedničkih europskih načela za nastavničke kompetencije i kvalifikacije kao instrument za razvoj nacionalnih obrazovnih politika i profesionalnog razvoja nastavnika. Nastavnik

budućnosti, prema tom dokumentu, treba posjedovati ponajprije znanja iz predmeta koji predaje, ali i iz drugih njemu srodnih predmeta, drugim riječima mora posjedovati interdisciplinarno znanje iz svoje struke, zatim pedagoško-psihološka znanja, razumijevanje razvojnih osobina svojih učenika, stilova učenja, vještine poučavanja, poznavanje strategija i metoda učenja i poučavanja, društveni kontekst u kojemu se nalazi škola itd. – podsjetio je ministar Obradović te potom nabrojio najvažnije mjere koje se u Srbiji provode na unaprjeđivanju kvalitete obrazovanja, zaključivši kako je u svome tome presudna kvaliteta upisa na učiteljske fakultete. „Međutim ne postoji recept kako biti dobar nastavnik” – naglasio je na kraju svoga izlaganja Obradović, uz napomenu kako su neka istraživanja u svijetu pokazala da samo dobro motiviran, kompetentan i društveno cijenjen nastavnik može odgovoriti svojoj ulozi.

Lamija Husić, savjetnica ministra za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, i **Zlatko Hadžiomerović**, ministar prosvjete, znanosti, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanske županije, BiH, u svojim su izlaganjima na vrlo složenu društveno-političku situaciju u Bosni i Hercegovini, s obzirom na njezinu podjelu na dva entiteta te na činjenicu da su u entitetu Federacije Bosne i Hercegovine za odgoj i obrazovanje mjerodavne vlasti pojedinih kantona, za razliku od Republike Srpske u kojoj je obrazovanje „centralizirano”. Podjela na kantone ima za posljedicu zatvaranje u nacionalne okvire, ocjena je Zlatka Hadžiomerovića, koji smatra nacionalni koncepti u obrazovanju učitelja već dulje vrijeme ne odgovaraju zahtjevima što se postavljaju pred učiteljsku profesiju u svjetlu europ-

PROF. DR. SC. SIEGFRIED GEHRMANN CENTAR ZA EUROPSKO OBRAZOVANJE, ZAGREB

Strani jezici i interkulturalno učenje

U promijenjenom društvenom realitetu u Europi postavljaju se pitanja koja se tiču učenja i poučavanja stranih jezika, odnosno koja je uopće uloga učenja stranih jezika. Pri tom se postavlja i važno pitanje izbora i broja stranih jezika koji se poučavaju u školi te pitanje odnosa učenja stranih jezika i interkulturalizma. Kad je pak riječ o obrazovanju nastavnika stranih jezika, ono debelo kasni za zahtjevima što ih pred to obrazovanje postavljaju spomenuti promijenjeni društveni realiteti u svjetlu europske perspektive i europske dimenzije obrazovanja koja zapravo nadilazi samo jezično obrazovanje. To se posebno odnosi na nedostatak znanstvenog prožimanja sadržaja i kritičke refleksije u postojećim kurikulumima.

U dokumentima Europske Unije koji se odnose na učenje stranih jezika rano učenje stranih jezika, s obzirom na potrebne jezično-praktične, stručno-znanstvene, stručno-didaktičkih te osnovne pedagoške i psihološke kompetencije iziskuje jedno zaista opsežno obrazovanje, a ono se u okviru postojećeg isključivo filološkog proučavanja stranih jezika vrlo slabo provodi niti za nj u postojećim kurikulumima na fakultetima ima mjesta. Stoga se uvođenje interkulturalne dimenzije u obrazovanje učitelja nameće kao prijeka potreba, a za to je potrebno iz temelja promijeniti postojeće kurikulume.

Nastavnik stranih jezika nije samo nastavnik jezika, on je više kulturološki posrednik, onaj koji će u razredu inicirati i moderirati interkulturalne procese uče-

nja. Osnova za to je definiranje dinamički otvorenog pojma kulture, s obzirom na to da bi u konstruktivnom kulturalnom identitetu odnos između vlastite kulture i percepcije tuđe kulture trebao biti u središtu pozornosti.

U obrazovanju nastavnika stranih jezika postoji više interkulturalnih predmeta, ali kao dominantni kulturološki uzorak nameće se homogeni pojam kulture koji se tiče činjenica i informacija o određenoj zemlji u okviru čega se proučavaju određeni tamošnji običaji, događaji itd., a zapravo nedostaje procesno znanje o kulturološkim svojstvima i prihvaćanje drukčijih orijentacijskih sustava i kritičke refleksije vlastite percepcije tuđega i drugačijega, što bi omogućilo da se više i bolje možemo snalaziti u kulturološkoj raznolikosti.

skih integracijskih procesa. – Naš je cilj, ističe on, što veće ujednačavanje obrazovanja učitelja u skladu s europskim opredjeljenjima kako bi se osigurala mobilnost učitelja i priznavanje diploma te učvrstila pozicija interkulturalnog obrazovanja, čime bi se osnažilo i nastojanje Bosne i Hercegovine da postane dijelom zajedničkog europskog prostora u svim područjima pa i u području obrazovanja. Interkulturalno obrazovanje posebno je važno za Bosnu i Hercegovinu kao samostalnu državu i izgradnju odnosa sa susjednim državama i kao preduvjet izgradnje mira i integracije toga prostora u europsku zajednicu – zaključio je Hadžimerović.

Novi horizonti nastave stranih jezika

Dok je prvi dio simpozija, kao što se može zaključiti, više bio usmjeren na definiranje obrazovnih politika, drugi je dio bio više znanstveno usmjeren s naglaskom na konceptualnom promišljanju osnova za modernizaciju obrazovanja učitelja i nastavnika u europskoj perspektivi, a izlaganja sudionika bila su razvrstana u tri tematska bloka: *Europsko obrazovanje kao koncept*, *Jeziči i europsko obrazovanje učitelja i nastavnika* te *Interkulturalno učenje i europsko obrazovanje učitelja i nastavnika*.

Iz toga dijela izdvojili smo tri izlaganja koji na neki način najzrečnije oslikavaju stanje i perspektive obrazovanja učitelja u Europi.

Govoreći o europskim jezičnim politikama i obrazovanju učitelja i nastavnika, već spominjani prof. dr. sc. Siegfried Gehrmann, iz Centra za europsko obrazovanje, upozorio je na početku svoga izlaganja da se obrazovanje nastavnika i nastava stranih jezika u europskim zemljama trenutno nalaze u vrlo kompleksnoj fazi prijelaza od tradicionalnog razumijevanja učenja i poučavanja stranih jezika, koja

Sudionici simpozija o modernizaciji obrazovanja u Europi na Učiteljskom fakultetu

nije izlazila izvan okvira metodičke, didaktičke ili lingvističke prirode, prema novu pristupu unutar kojega se prvi put u obzoru europske jezične politike postavlja pitanje interkulturalnog razumijevanja europske razine obrazovanja, iz čega se rađa i pitanje kako nastavu stranih jezika strukturirati tako da tvori zajednički europski identitet, te posebice pitanje kako definirati odnos jezične politike te političkih i ekonomskih interesa u pogledu održavanja europske raznolikosti jezika

kao jedne od važnijih sastavnica identiteta cijele Europe.

– Taj novi horizont nastave stranih jezika uspostavlja se u promijenjenim društvenim prilikama u Europi i svijetu, a netočno ga se opisuje pojmovima kao što su *globalizacija*, *internacionalizacija*, *multikulturalnost*, *europske integracije*, *internet* i sl. Ti nam pojmovi nisu dostatni za razumijevanje europske jezične politike zato što su ti pojmovi sami po sebi izraz određenih društvenih svjetonazora i razli-

čitih društvenih, političkih i ekonomskih ciljeva i zapravo nam ne mogu jednoznačno objasniti o čemu se radi – objasnio je Gehrmann.

Kakvi učitelji, takva škola

Govoreći pak o trendovima i izazovima u obrazovanju učitelja u Europi, **prof. dr. sc. Vlatka Domović** s Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, podsjetila je na najvažnije europske dokumente koji se odnose na obrazovanje učitelja u Europi, i u tom kontekstu kao glavna pitanja i izazove za europski prostor obrazovanja učitelja izdvojila je pitanje odabira i zadržavanja učitelja u profesiji, inicijalno obrazovanje učitelja, uvođenje u profesiju i trajni profesionalni razvoj te osiguranje kvalitete učitelja, odnosno nastavnika. Kad je riječ o odabiru i zadržavanju učitelja u profesiji, kao glavne trendove Domović je istaknula feminizaciju profesije gotovo u cijeloj Europi, zatim visoku dob i rano umirovljenje u nekim zemljama te, također u pojedinim zemljama, manjak kvalificiranih učitelja i malu mogućnost napredovanja u karijeri. Glavni izazovi koji se tiču kompetencija i profila učitelja u budućnosti odnose se, prema njezinu mišljenju, na pitanja kako harmonizirati ključne kompetencije učitelja u Europi, kako potaknuti razvoj europskog učiteljskog profila, je li moguća harmonizacija politike obrazovanja učitelja u Europi te kako izbjeći pretjeranu standardizaciju koja dovodi do toga da se učitelji sve više nalaze razapeti između prava na profesionalnu autonomiju i političke kontrole.

Uz „univerzitetizaciju“ inicijalnog obrazovanja učitelja te razvoj kurikulumu utemeljenih na kompetencijama kao ishodom učenja i razvoj poučavanja usmjerenog na studenta, kao glavnih trendova vezanih za inicijalno obrazovanje učitelja, Domović upozorava i na izazove s kojima će se inicijalno obrazovanje učitelja morati suočiti u budućnosti, a oni se u prvome redu odnose na potrebu prevladavanja dualizma u školovanju učitelja primarnog i sekundarnog obrazovanja te na pitanje kako obrazovati „edukatore edukatora“, jer je to zalog podizanja ukupne kvalitete obrazovanja i uopće razvijanja kulture kvalitete, pri čem se kao jedan od glavnih zadataka nameće potreba poticanja razvoja „zajednica koje uče“, naglasila je Domović, završivši svoje izlaganje riječima, zapravo jednom mudrom izrekom koja u sebi sadrži ogoljelu istinu ukupne učiteljske profesije: „Kvaliteta obrazovnog sustava ne može nadmašiti kvalitetu učitelja koji u njemu rade.“

PROF. DR. SC. JÜRGEN HELMCHEN VODITELJ PROJEKTA MOTED, SVEUČILIŠTE U MÜNSTERU

Obrazovna postignuća ne mogu se uvijek unovčiti

Ija se pitanje bi li i reforme na području odgoja i obrazovanja trebalo povezivati sa spomenutom krizom. Ne bi li znanstvenici pedagozi koji se bave pitanjima odgoja i obrazovanja trebali izbjegavati to „europsko“, jer se zadnjih desetljeća pojam „europsko“ redovito za nešto što bi trebalo nadraštati nacionalna ograničenja i omogućiti procese razmjene među mladima kakvi već postoje u europskim zemljama. Nije li zapravo *Lisabonska deklaracija* sa svim svojim ekonomskim, političkim i institucionalnim konotacijama nešto što je zapravo dovelo do slabljenja nade u ujedinjenu Europu i vizije onakve ideje Europe kakvu su od kraja Drugog svjetskog rata zagovarali njezini sljedbenici kao prostor slobode, kao prostor koji omogućuje oblikovanje demokratskih procesa upravo i uz pomoć procesa vezanih za obrazovanje? – zapitao se Helmchen

– Izgleda da ono oduševljenje koje se 1945. i 1989. vezalo uz pojam i ideju „Europe“ kao područje samoodređenja i slobode, kao prostor društveno odgovorne ljudskosti, izgleda dakle da se to prometnulo u vlastito naličje i sada se govori o „mašineriji“ Europe koja je prvenstveno obilježena političkim i ekonomskim ciljevima. Sada svi govore o gospodarskom rastu, o ekonomskim ciljevima, o programima štednje, izvoznim viškovima, profitu i rejtnizima, a to sve više korespondira s pojmovima kao što su nezaposlenost, loše obrazovanje, loše upravljanje migracijskim kretanjima,

restriktivna socijalna politika, razgradnja socijalne države i upravljanje narodom – upozorio je Helmchen, dodajući kako se pojmovi slobode te političkog i filozofskog prosvjetiteljstva kao temelja svake demokracije danas jedva i spominju, a čini se da bi upravo ti ciljevi trebali biti srž europskog obrazovanja, smatra on.

– Te političke i civilizacijske sržne teme postoje tek kao neki usputni tekstovi u školskim udžbenicima, a zapravo su postali dio kulture cinizma. Mladi, ukoliko još i čitaju što god o tome, mogu se zapravo tek cinično nasmejati na spominjanje ideje „Europe“, pogotovo u onim zemljama u kojima vlada velika nezaposlenost. Zar se takvi mladi bez posla i bez perspektive i mogu drugačije izražavati nego sarkastično o europskom obrazovanju – naglasio je Helmchen, koji smatra da „europsko obrazovanje“ nije izmišljotina Europske Unije, jer se takvim stavom zapravo potire višetisućljetna tradicija europskog sredozemnog prostora klasične antike, te kasnije humanizma i renesanse, kada se na obrazovanje nije gledalo isključivo kroz prizmu golog profita. – Rezultati u filozofiji, tehnici, u industriji, u društvenom životu, u znanostima, traže od nas i uvijek su tražili da se ta raznolikost očuva i obrani u odnosu na isključivo politički i ekonomski motivirane sužene pojmove i definicije obrazovanja. Treba uvijek inzistirati na toj autonomiji obrazovanja koja se ne može uvijek unovčiti – zaključio je Helmchen.

– Pitanje što je europsko obrazovanje jest nešto čime su se bavile prošle generacije, a nadam se da će se i u budućnosti neke buduće generacije tkoder baviti tim istim pitanjem. Na to pitanje mnogi umni Europljani nisu uspjeli pronaći zadovoljavajući odgovor, pa ni naš projekt nije uspio utvrditi što se točno smatra pod pojmom europskog obrazovanja – upozorio je prof. dr. sc. Jürgen Helmchen na početku svoga izlaganja o tome što je zapravo „europsko obrazovanje“ i koje su njegove perspektive, otvarajući pritom nekoliko pitanja za koja je rekao da bi nas trebala „otrijezni“.

– Nakon gotovo četiri godine tijekom kojih se zbog različitih razloga u Europi stalno govorilo o tome da se Europa nalazi u teškoj gospodarskoj, političkoj, socijalnoj i institucionalnoj krizi, postav-